

Мигашко Євгенія Миколаївна

студентка групи СПМ-1-13-2.0д, VI курс, спеціальність «Соціальна педагогіка»
ymtyhashko.il13@kubg.edu.ua

Науковий керівник:

Тимошенко Наталія Євгенівна

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка
tim.nata.e@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З БІЖЕНЦЯМИ У ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАННЯХ

Анотація. У статті досліджено стан соціально-педагогічної роботи з біженцями; проаналізовано зміст форм та методів соціально-педагогічної роботи з такою категорією клієнтів.

Ключові слова: біженець; соціально-педагогічна робота; громадське об'єднання; інтеграція.

Актуальність дослідження. Проблема інтеграції біженців є наразі однією з найактуальніших як у всьому світі, так і в Україні зокрема. Надання соціальної допомоги біженцям поступово стає темою суспільної уваги. Починають виникати громадські об'єднання, метою діяльності яких є правовий захист біженців, надання їм допомоги у працевлаштуванні, вихованні дітей, робота з жінками-біженки тощо. Ця робота ведеться спільно з міжнародними організаціями, що вже мають досвід такої роботи.

Однією з таких організацій є Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), що забезпечує захист і допомогу біженцям у різних країнах світу. Біженці, які зареєстровані у виконавчих партнерів УВКБ ООН, мають можливість отримати юридичну, соціальну, медичну чи матеріальну допомогу. Наразі виконавчими партнерами УВКБ ООН в Україні є: Всеукраїнська благодійна фундація «Право на захист» (юридична допомога біженцям, м. Київ); Благодійний фонд «Рокада» (соціальна допомога біженцям, м. Київ); Фонд «Регион Карпат» НЕЕКА (соціальна та юридична допомога, м. Мукачеве); Громадський рух «Віра. Надія. Любов» (соціальна допомога біженцям та шукачам притулку, м. Одеса); Громадська

організація «Десяте квітня» (юридична допомога біженцям, м. Одеса);
Благодійна організація Харківський Благодійний Фонд «Світ» (юридична
допомога біженцям, м. Харків); Програма юридичного захисту HIAS
(юридична допомога біженцям; м. Київ) [1].

Аналіз останніх публікацій. Форми та методи соціально-педагогічної
роботи з біженцями та вимушеними переселенцями досліджено у наукових
роботах А. Акмалова, В. Капіцина, С. Астраханцевої, Н. Заверико,
І. Зайнишева, Н. Прокушевої; соціальну роботу з біженцями в соціальних
службах та інтегративних агенціях вивчали німецькі вчені Г. Ауернхеймер та
Т. Бок; принципи соціально-педагогічної діяльності з мігрантами та функції
соціальних педагогів у роботі з такою категорією клієнтів розглянуто у працях
Д. Романенка, Є. Холостової, Н. Басової.

Аналіз наукових досліджень дозволяє визначити сутність та основну
мету соціально-педагогічної роботи з біженцями; ознайомитися з досвідом
організації такої роботи з біженцями на базі соціальних служба та
інтегративних агенцій в Німеччині і зробити висновок, що проблема
організації соціально-педагогічної роботи з біженцями в громадських
об'єднаннях України є недостатньо вивченою, оскільки наразі досліджень у
цьому напрямку бракує.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є
дослідження стану соціально-педагогічної роботи з біженцями у
громадянських об'єднаннях України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для перевірки стану
соціально-педагогічної роботи з біженцями у громадянських об'єднаннях
України у ході нашого дослідження було проведено констатувальний
експеримент, який проводився на базі 3 громадських об'єднань України:
благодійного фонду «Рокада», м. Київ; громадського руху «Віра. Надія.
Любов», м. Одеса та міжнародного фонду охорони здоров'я та захисту
довкілля «Регіон Карпат» НЕЕКА, м. Мукачево. До складу
експериментальної групи увійшли 22 спеціалісти із перелічених організацій.

На цьому етапі ми використовували такий метод збору інформації як анкетування. Результати нашого експериментального дослідження були піддані якісному та кількісному аналізу. Отримані результати анкетування спеціалістів зазначених організацій дозволили визначити стан соціально-педагогічної роботи з біженцями у громадянських об'єднаннях України.

Соціально-педагогічна робота з біженцями в цих об'єднаннях здійснюється у рамках проектів, що реалізуються за ініціативою та підтримки УВКБ ООН. Так, наприклад, благодійний фонд «Рокада» реалізує проект «Соціальний захист біженців та шукачів притулку в Києві та Київській області» (50%); громадських рух «Віра. Надія. Любов» – «Надання соціально-психологічної допомоги біженцям та шукачам захисту в Україні» (22,7%); міжнародний фонд охорони здоров'я та захисту довкілля «Регіон Карпат» NEEKA проект «Надання юридичної та соціальної допомоги біженцям та шукачам притулку в Україні» (27,3%).

Також у ході нашого дослідження було з'ясовано, що основними потребами біженців є допомога у пошуку житла та роботи, наданні медичних послуг, правової та гуманітарної допомоги (100%). Рідше біженці потребують допомоги у пошуку втрачених членів родини (22,7%) та добровільному поверненню додому (репатріації) (22,7%).

Враховуючи специфіку досліджуваної категорії клієнтів до соціально-педагогічної роботи з біженцями залучають спеціалістів різних галузей знань.

У нашому дослідженні, ми детально ознайомилися з тим, які саме форми і методи використовують спеціалісти при організації у проведенні соціально-педагогічної роботи з біженцями.

Так, за результатами опитування, основними формами і методами роботи, які використовуються спеціалістами у *інформаційному напрямку роботи з біженцями* є: проведення індивідуальних консультацій щодо інформування біженців про діяльність партнерських служб та організацій (100%), реалізація спільних проектів з партнерськими громадськими та

державними установами/закладами (86,4%), участь у проведенні прес-конференцій (81,9%). Варто відзначити, що відрізняються показники «написання статей у газети та наукові журнали» (77,3%) та «розробка та імплементація заходів щодо інтеграції біженців та осіб, що потребують додаткового захисту в українське суспільство» (27,3%). Можна зробити висновок, що на теоретичному рівні тенденція до наукового пошуку, розробок та інновацій щодо інтеграції біженців є більш вираженою ніж на практиці.

Пріоритетними при наданні *соціально-психологічної допомоги* біженцям є такі форми і методи роботи, як: індивідуальні (90,9%) та групові (81,9%) психологічні консультації; екстрене психологічне консультування в гострих кризових ситуаціях (86,4%); психологічна діагностика (86,4%) та групові тренінги (86,4%). Також біженці мають змогу організовувати та відвідувати групи взаємодопомоги за принципом «рівний-рівному» (54,5%), де психологічну підтримку їм надають ті біженці, які вже мають успішний досвід вирішення психологічних проблем, що в основному пов'язані з труднощами в інтеграції у нове суспільство або ж спричинені негативними подіями, які спіткали біженця на його батьківщині.

Щодо *соціально-педагогічної роботи з біженцями*, нами під час дослідження було з'ясовано, що основною формою такої роботи є соціальний супровід клієнта. Спеціалістами ГО активно проводиться профілактична робота шляхом проведення бесід задля попередження формування асоціальної поведінки у клієнтів (90,9%). Біженцям також надаються консультації з питань родинного виховання (77,3%). Деякі клієнти не в змозі відвідувати організацію, наприклад люди похилого віку, тому соціально-педагогічні послуги їм надаються вдома у формі соціального патронажу (77,3%). Найпоширенішими формами організації дозвілля є спортивні та культурно-масові заходи для дітей та підлітків з числа біженців (68,2%), а екскурсії, які спрямовані на ознайомлення біженців з традиціями та культурою приймаючого суспільства, які позитивно впливають на процес їх

інтеграції в нове середовище, проводяться набагато рідше (27,3%). Такі екскурсії сприяють адаптації біженців до нового середовища та кращому розумінню ними культурних особливостей і менталітету приймаючого суспільства. Спеціалісти також допомагають біженцям в зарахуванні до вечірніх шкіл (13,6%), але через низький рівень внутрішньої мотивації клієнтів, незнання української мови цей вид допомоги надається не так часто.

Біженцям нерідко доводиться мати справу з деякими труднощами при відвідуванні медичних закладів, тому у них виникає потреба в отриманні *соціально-медичних послуг*.

Відповіді респондентів засвідчили, що супровід біженців у спеціалізовані медичні установи є основною формою надання такого виду послуг, оскільки у клієнтів часто відсутні необхідні кошти на лікування, вони мають проблеми у спілкуванні з лікарями, причиною яких є наявність мовного бар'єру, а іноді й упереджене ставлення з боку лікарів.

Новоприбулі біженці мають обмежені матеріальні ресурси, тому звертаються за фінансовою допомогою у громадські об'єднання.

Щодо *соціально-економічного напрямку*, у результаті анкетування з'ясувалося, що консультації щодо можливості отримання грошової допомоги в державних або недержавних установах/організаціях є найбільш жаданою формою роботи з біженцями за цим напрямком, нарівні з отримання гуманітарної допомоги.

У ході проведення дослідження ми визначили, що *консультування та супровід з метою представлення інтересів клієнта* є основними формами соціально-педагогічної роботи з біженцями у громадських об'єднаннях.

Так, соціально-правове консультування з питань допомоги та реєстрації документів, процедури визначення статусу біженця, здійснення захисту прав та інтересів отримувачів послуг (77,3%), консультування з питань офіційного працевлаштування (77,3%), організація юридичного супроводу з метою представлення інтересів біженців в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування (63,6%) – форми соціально-педагогічної

роботи, що найчастіше використовуються спеціалістами при вирішенні юридичних питань своїх клієнтів.

Громадські об'єднання також активно здійснюють свою діяльність у галузі *надання послуг з працевлаштування біженців*.

Важливо відзначити, що біженець не зможе офіційно працевлаштуватися, якщо не буде володіти державною мовою. Тому основною формою соціально-педагогічної роботи з *соціально-трудового напрямку* є організація і проведення курсів української мови для біженців.

Якщо говорити про ефективність тих чи тих форм та методів соціально-педагогічної роботи з біженцями, варто вивчити думку спеціалістів, які залучені до такого виду діяльності.

На думку спеціалістів, найефективнішими формами та методами соціально-педагогічної роботи з біженцями в громадських об'єднаннях є : індивідуальні (72,7%) та групові (31,8%) консультації біженців з питань інтеграції; проведення тренінгів та тренінгових занять (59%); організація та проведення свят, екскурсій, спортивних заходів (54,5%) та соціальний супровід клієнтів (40,9%). Також біженців залучають як активних учасників процесу вирішення проблем, пов'язаних з пристосуванням вимушених переселенців до нового середовища шляхом проведення круглих столів за участі біженців з актуальних питань для цієї категорії населення (27,3%). Менш дієвою, але необхідною, формою роботи є організація міжвідомчої команди соціальним педагогом з метою налагодження та координації партнерської взаємодії з такими держслужбами, як: міграційна служба, прикордонна служба, служби у справах дітей, центри соціального захисту населення, центри зайнятості для виявлення, захисту та надання необхідної допомоги цій категорії людей (18,2%). Це пояснюється тим, що держструктури не завжди охоче співпрацюють з громадськими об'єднаннями задля вирішення проблем біженців, що в свою чергу, ускладнює роботу спеціалістам, які надають соціальні послуги своїм клієнтам. Найменш ефективними формами та методами соціально-педагогічної роботи є надання

соціально-педагогічної допомоги біженцям в умовах домашнього візиту (13,6%), розробка і презентація інформаційних брошур для біженців (4,5%), а також створення інтерактивних сайтів для біженців та надання соціально-педагогічної допомоги в режимі он-лайн (4,5%). На нашу думку, це обумовлено тим, що в такому випадку клієнт найчастіше за все займає пасивну роль і не є активним суб'єктом процесу налагодження своєї життєвої ситуації. Результати відповідей респондентів подано на рис. 1.

Рис. 1. Результати відповідей респондентів на питання «Які, на Вашу думку, форми та методи соціально-педагогічної роботи з біженцями є найбільш ефективними?», (%)

Аналіз отриманих даних засвідчує, що громадські об'єднання активно залучають біженців, які мають досвід успішної адаптації й інтеграції в суспільстві, до співпраці в якості перекладачів, волонтерів для супроводу в держустанови, помічників тренерів у проведенні тренінгів.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Отже, у ході проведення констатувального експерименту нам вдалося проаналізувати зміст форм та методів роботи з біженцями відповідно до кожного напрямку соціально-педагогічної роботи з досліджуваною категорією клієнтів: інформаційного, соціально-психологічного, соціально-медичного, соціально-

педагогічного, соціально-економічного, соціально-юридичного та соціально-трудоного.

Також ми з'ясували, що соціально-педагогічна робота з біженцями, яка здійснюється спеціалістами громадських об'єднань не носить систематичний характер. Соціальні послуги надаються при зверненні клієнта за допомогою та спрямовані на вирішення його конкретної життєвої проблеми, часто без перспективи подальшої співпраці. Це обумовлено відсутністю системно-комплексного підходу до організації соціально-педагогічної роботи з такою специфічною категорією клієнтів, як біженці. Така ситуація вимагає переосмислення проблеми організації соціально-педагогічної роботи з даною категорією осіб, що є причиною для розробки методичних рекомендацій щодо організації соціально-педагогічної роботи спеціалістам, які працюють з біженцями в громадських об'єднаннях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виконавчі партнери УВКБ ООН [Електронний ресурс] / UNHCR. – Режим доступу: <http://unhcr.org.ua/uk/partneri/vykonavchi-partnery>

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ РАБОТА С БЕЖЕНЦАМИ В ОБЩЕСТВЕННЫХ ОБЪЕДИНЕНИЯХ

Мыгашко Евгения Николаевна

студентка группы СПм-1-13-2.0д, VI курс, специальность «Социальная педагогика»
ymtyhashko.il13@kubg.edu.ua

Научный руководитель:

Тимошенко Наталья Евгеньевна,

кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры социальной педагогики и социальной работы Института человека Киевского университета имени Бориса Гринченко
tim.nata.e@gmail.com

Аннотация. В статье исследовано состояние социально-педагогической работы с беженцами; проанализировано содержание форм и методов социально-педагогической работы с данной категорией клиентов.

Ключевые слова: беженец; социально-педагогическая работа; общественное объединение; интеграция.

SOCIO-PEDAGOGICAL WORK WITH REFUGEES IN PUBLIC ASSOCIATIONS

Yevheniia M. Myhashko

group SPm-1-13-2.0d, VI course, specialty «Social Pedagogy»

yummyhashko.il13@kubg.edu.ua

Scientific adviser:

Natalia E. Tymoshenko

Ph.D. in Education, Senior lecturer of Social Education and Social Work Department of Institute of Human Sciences of Borys Grinchenko Kyiv University

tim.nata.e@gmail.com

Abstract. It is studied the state of socio-pedagogical work with refugees. Content analysis of the forms and methods of socio-pedagogical work with this category of customers is done.

Keywords: refugee; socio-pedagogical work; public association; integration.